

AJER
AKADEMIC JOURNAL OF
EDUCATIONAL RESEARCH

ISSUE 2

**AKADEMIC JOURNAL
OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL**

February 2025

WWW.AJERUZ.COM

Iskandarova Ruxshona Sherali qizi

CHDPU Amaliy psixologiya 2-kurs 23/2-guruh talabasi

ruxshonaiskandarova862@gmail.com

Ilmiy rahbar: Ozodqulov Olimjon Bahodir o'g'li

CHDPU Psixologiya kafedrası o'qituvchisi

olimjonozodqulov30@gmail.com

Аннотация: В современном обществе обостряется проблема готовности молодежи к семейной жизни в связи с социальными, экономическими и культурными изменениями. Данное исследование направлено на определение причин, по которым молодые люди Узбекистана психологически, материально и духовно не готовы создать семью. В статье анализируются социологический опрос с участием 500 молодых людей (18-30 лет), экспертные интервью (психологи, семейные специалисты) и статистика международных исследований, проведенных в 2020-2023 гг. Результаты показали, что 65% молодых людей считают основным препятствием отсутствие материальных ресурсов и 40% отсутствие психологической подготовки (например, навыков управления взаимоотношениями). В заключение была подчеркнута необходимость внедрения специальных программ в школах и высших учебных заведениях, оказания финансовой поддержки молодежи и пропаганды семейных ценностей в целях улучшения подготовки семьи.

Ключевые слова: подготовка молодежи, семейная жизнь, психологическая подготовка, материальные ресурсы, духовные ценности, добрачное образование, социально-экономические факторы.

Abstract: In modern society, the problem of readiness of young people for family life is increasing due to social, economic and cultural changes. This study is aimed at determining the reasons why young people of Uzbekistan are not psychologically, materially and spiritually ready to start a family. The article analyzes a sociological survey with the participation of 500 young people (18-30 years old), expert interviews (psychologists, family specialists) and international research statistics conducted in 2020-2023. The results showed that 65% of young people consider lack of material resources and 40% lack of psychological preparation (for example, relationship management skills) as the main obstacle. In conclusion, the need to introduce special programs in schools and higher education institutions, provide financial support to

young people and promote family values in order to improve family preparation was emphasized.

Key words: *youth preparation, family life, psychological preparation, material resources, spiritual values, premarital education, socio-economic factors.*

Kirish.

Oila-jamiyatning asosiy instituti bo'lib, uning barqarorligi yoshlarning nikoh va oilaviy majburiyatlarga tayyorligiga bog'liq. 21-asrda globalizatsiya, urbanizatsiya va axloqiy qadriyatlarning o'zgarishi yoshlarning oila qurishga nisbatan munosabatini radikal o'zgartirdi. O'zbekistonda esa, aholining 60% dan ortig'ini 30 yoshgacha bo'lgan yoshlar tashkil etishi, bu muammoning dolzarbligini oshiradi. Hukumatning oilaviy siyosatini mustahkamlashga qaratilgan choralari qaramay, nikohdan qochish, ajralishlar ko'payishi va oilaviy mas'uliyatni kechiktirish tendentsiyalari kuzatilmoqda.

Ilmiy adabiyotlarda ko'pincha oilaviy munosabatlarning psixologik jihatlari yoritilgan bo'lsa-da, O'rta Osiyo, ayniqsa O'zbekiston kontekstida yoshlarning kompleks tayyorgarlik darajasi yetarlicha o'rganilmagan. Ushbu tadqiqotning maqsadi-yosh avlodning oilaviy hayotga tayyorligiga ta'sir etuvchi omillarni tizimli tahlil qilish va ularni bartaraf etish yo'llarini taklif etishdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

“Hamma narsa niyatga bog'liq deydi”, - dono xalqimiz. Mustaqil oilaviy hayot ostonasida turgan har bir inson, u yigit bo'ladimi yoki qizmi, eng avvalo ona sutidek halol va pok bo'lishiga o'rganishi lozim. Muqaddas Hadisu-sharifda payg'ambarimiz Muhammad s.a.v ning ushbu fikrlari bejiz keltirilmagan: “Muhaqqaq amallar niyatlarga ko'radir. Har kimsaga faqatgina niyat qilgani (narsasi) bordir”. Zero, har bir niyatning orqasida aniq mo'ljallar va maqsadlar bo'lganidek, inson uchun baxtli oila qurish, unda baxtiyor umrguzaronlik qilish uchun ham er va xotin o'z oldilariga bahamjihat orzu va muddaolar qo'yishni, yaxshi niyatlar qilishni bilishlari kerak. Yoshlar turmush qurishdan avval oilaviy hayotning qanday talablariga javob berishlari kerak? Yosh yigit-qizlarni oilaviy hayotga tayyorlash masalasi bugungi kunning eng muhim masalalaridan biri hisoblanadi. Bu haqda ommaviy axborot vositalarida ko'plab chiqishlar, ta'lim maskanlarida maxsus kurslar, davra suhbatlari va uchrashuvlar o'tkazilib kelinmoqda. Ho'sh, oilaviy hayotga tayyorlik nimalarda o'z aksini topadi? Oila deb atalmish muqaddas makon - “Oila qasri”ning mustahkamligi shu qasrning poydevori bo'lmish nikoh oldi omillari xususiyatlariga, ularning qaydarajada mustahkam qo'yilishiga bog'liq. Nikoh oldi omillari oila qurayotgan yoshlarning oilaviy hayotga qay darajada tayyor ekanliklarini belgilab beradi. Inson o'zini oilaviy hayotga tayyorman deyishi uchun eng avvalo nikohning talablariga javob berishi kerak. Nikohning birinchi talabi jinsiy yetuklik hisoblanib, erkak va ayol

organizmi fiziologik xususiyatlari namoyon bo'lishi, ular shaxsiy gigienaning o'rni va ahamiyatiga aloqador bilimlarning sohibi bo'lishidir. Jinsiy etilish jinsiy ehtiyojlar shakllanishiga olib keladi. Bu davrda ichki sekresiya bezlari faoliyati tufayli organizmda ikkilamchi belgilar yuzaga keladi. Biroq, bu yoshlar jinsiy yetuklikka erishdi degani emas. Ming afsuski, ko'pgina ota-onalar yoshlarni ayniqsa, qizlarni balog'atga etishi bilan oilaviy hayotga tayyor deb hisoblashadi va turmushga berishadi. Natijada erta turmush qurish oqibatida bugungi kunda homilador ayollarda 100% kamqonlik, turli ekstragenital kasalliklarning ko'payishi, homilasining yaxshi rivojlanmaganligi, qayta farzand ko'rish imkoniyatidan mahrum bo'lish holatlari ko'plab uchramoqda. Yoshlarni nikohga etukligi deyilganda uning faqat fiziologik jihatdan rivojlanishini nazarda tutish noto'g'ri, bundan tashqari yoshlar jinsiy hayot psixogigienasi borasida ham zarur ilmiy psixologik bilimlarga, to'g'ri tasavvurlarga, ega bo'lishi lozim. Afsuski, bugungi kunda ota-onalar tomonidan yoshlarga jinsiy tarbiya berish ishlarining ahamiyati butunlay kamsitib kelinmoqda. Nikohga yetuklikning ikkinchi talabi fuqarolik va huquqiy yetuklik bo'lib, bu odamning balog'atga etish yoshi bilan huquqiy jihatdan oila qurish, farzand ko'rish huquqiga ega bo'lishi bilan belgilanadi. O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi hamda "Oila kodeksi"da yigitlar uchun nikoh yoshi 18 yosh, qizlar uchun nikoh yoshi 17 yosh deb belgilangan. Bu davrda ular Konstitusiyada belgilangan barcha huquq va majburiyatlardan foydalanish huquqiga ega bo'lishadi. Huquqiy madaniyat va yetuklik avvalo oila va nikoh borasidagi mavjud qonunlarni bilish, oila qonunchiligidagi eng muhim normalarga ongli munosabat tufayli turmush o'rtog'i, farzandlari, jamiyat oldidagi huquq va majburiyatlarni his etish va ularga itoat etishga hozirlikni nazarda tutadi. Nikohga yetuklikning uchinchi talabi kasb-hunar va ijtimoiy-iqtisodiy yetuklik hisoblanadi. Kasb-hunar egallash ancha murakkab tushuncha bo'lib, uning murakkabligi shundaki, u ma'lum bir o'quv yurtini, o'quv kurslarini bitirish, yani ma'lum bir ish turini bajarish uchun zarur bo'lgan maxsus bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'lishi bilan belgilanadi. Ota-bobolarimiz oldingi davrlarda dehqonchilik, hunarmandchilik, chorvachilik sir-asrorlarini puxta egallashgan.

O'sha davrlardagi ishlab chiqarish munosabatlari va texnologik jarayonlar ulardan maxsus yoki oliy ma'lumot talab qilmagan. 3-4 yil ustoz ko'rgan shogird 16-17 yoshda o'zi mustaqil ish yurita oladigan ustaga, o'z ishini uddalay oladigan mutaxassisga aylangan. Mabodo, u shu vaqtda oila quradigan bo'lsa, o'z hunari orqali mehnat qilib oilani iqtisodiy jihatdan ta'minlay olgan. Bugungi kunda esa yoshlarimizni kasb-hunar etukligi kechikib ketmoqda. Ba'zi bir kasblar bo'yicha 22-25 yoshlarda kasb-hunar etukligiga erishish mumkin bo'lsa, boshqalarda 28-30 yoshlarda bunga erishmoqdalar. Natijada bugungi kunda yoshlarimiz oilani iqtisodiy jihatdan mustaqil ravishda ta'minlay olmayaptilar.

Shu bilan birga shaxslararo munosabatlarga ruhan tayyorlik ham o'ta muhim masala hisoblanadi. Chunki, oilaviy hayotda amalga oshiriladigan ko'plab vazifalar va mas'uliyatlar orasida muomala odobining bo'lishi va yangi qarindoshlar bilan yangi rollarni bajarish borasidagi hamkorlik qilishga ruhiy tayyorgarlik o'zgacha madaniyat, aqliy salohiyatni talab etadi. Chunki, oila o'ziga xos kichik guruh bo'lib, undagi o'zaro muomala va munosabatlarning uyg'unligi oilaviy baxtning muhim kalitidir. To'g'ri, avlodlararo ziddiyatlar bor narsa. Masalan, kattalar o'zlari yoshliklarida qadrlagan narsalarni ularning nazarida yoshlar qadrlamayotganday tuyulaveradi, yoshlar hayotga yengilroq qarayotganday, udumlarni mensimayotganday, oilaviy masalalarga bepisandday tuyuladi. Shunday paytlarda kattalarning biroz bag'rikeng va toqatliroq bo'lishi, yoshlarning esa bosiqroq va farosatliroq bo'lishlari muammolarni echimini ta'minlaydi. Shunday qilib, nikohga ijtimoiy jihatdan yetuklik insonni o'zi yashayotgan jamiyat me'yorlari, nikohning jamiyat rivojida o'rnini, inson hayotidagi turg'un roli va mohiyatini bilgan holda turmush qurishga hamda ota-onalik rollariga ruhan etilganligini nazarda tutadi.

TADQIQOT NATIJALARI

Nikohga yetuklikning to'rtinchi talabi axloqiy yetuklik bo'lib, bu borada fahrlansak arziydigan jihatlarimiz mavjud. Chunki bizda islom dini muqaddas hisoblanadi. Yoshlarga axloqiy tarbiya Qur'oni karim, hadislar orqali pandnoma, nasihatnoma, hikmatnoma tarzida juda erta singdirib boriladi. Avvalo, insonda muayyan axloqiy fazilatlar bo'lmog'i darkor, yani, oila quraman, turmushga chiqaman deyish shaxsning bo'lg'usi turmush o'rtog'i, bo'lajak farzandlari, yangi qarindosh-urug'lari oldidagi yangi mas'uliyatlarni bo'yniga olishni taqazo etadi.

Ushbu mas'uliyatlar va ulardan kelib chiqadigan majburiyatlar hayotda yangi rollarni bajarishga hozirlikni nazarda tutadi, yani, nikoh uyi ostonasida "kelin" yoki "kuyov" rovida turgan inson endi "rafiqa", "er", "ona", "ota" kabi yangi rollar mas'uliyatini his etishiga to'g'ri keladi. Bu mas'uliyat esa odamdagi qator axloqiy sifatlar yuksak madaniyat, bag'rikenglik, sabr-matonat, muloyimlik, mehribonlik, muomala madaniyati, shirinso'zlik, mulozamatlilik, mehnatsevarlik, halollik, odillik, to'g'riso'zlik, samimiyat kabi fazilatlarining namoyon bo'lishini taqozo etadi. Chunki, bizda inson nikohga kirgach, cho'lda yoki sahroda yashamaydi, u oddiy insoniy munosabatlar mujassam bo'lgan jamoada, jamiyatda yashaydi. U nafaqat o'z oilasi a'zolari davrasida, qarindosh-urug', qo'ni-qo'shnilar orasida ham o'zidagi ijobiy fazilatlarini ko'rsata olishi kerak. Nikohga yetuklikning beshinchi talabi psixologik yetuklik bo'lib, bunda yoshlarning turli hayotiy sharoitlarni hushyor baxolay olishi nazarda tutiladi. Bu hushyorlik yoshlarning amaliy voqealarni to'g'ri baholay olishi, yutuq va kamchiliklarini, bilim, malaka va qobiliyatlarini etarlicha ob'ektiv baxolay olishida namoyon bo'ladi. Afsuski, ko'pincha yoshlarimiz o'z qobiliyatlarini orttirib

baholab, o'z oldilariga erishib bo'lmaydigan maqsadlarni qo'yib olish holatlariga duch kelinadi. Ayniqsa, oilaviy hayotni tasavvur qilish, unda o'z o'rnini baholash masalasida yoshlarimiz ko'proq xatoga, o'zlarini orttirib baholashga, oilaviy hayotdan mumkin bo'lganidan ko'proq narsani kutish holatlari ko'plab uchramoqda. Natijada ular oila qurib real hayot bilan to'qnashganda ideal orzulari parchalanib, oila qurganidan pushaymon bo'lish, hayotdan ko'ngli sovish holatlari yuzaga kelib, hatto ajralib ketishlariga ham sabab bo'lmoqda. Psixologik yetuklik boshqa odamlarning xohish istaklari, kechinmalarini tushunish bilan ham ma'lum darajada bog'liq bo'ladi. Bu esa o'z navbatida muloqotning, hamkorlikning yaxshi yo'lga qo'yilishiga, oilada turli guruhlarda garmonik munosabatlarni o'rganilishiga imkon beradi. Psixologik yetuklikning asosiy xususiyati yoshlarning turli toifa, turli yoshdagi odamlar bilan o'rinli munosabatda bo'la olishi, turli yashash sharoitlariga moslashuvchanligi, boshqa shaxslar bilan ijobiy munosabatlari: hamdardlik, hamfikrlilik, g'am-tashvishga sherik bo'la olish, o'zaro yordam kabilar tarzida namoyon bo'la oladigan ma'naviy sifatlarga ega bo'lishi bilan belgilanadi. Turmush o'rtog'i va oiladagi yaqinlarga, birinchi navbatda farzandlarga nisbatan fidoiylik, sevgan insonining ko'ngliga yo'l topish va unga qarab ish tutishni talab etadi. Psixologik jihatdan oilaviy hayotga tayyorgarlik o'zgalarni tushunish, uning o'rniga o'zini qo'yib ko'ra olish, qalbiga yo'l topishni taqozo etadi. Shu ma'noda nikoh shunday psixoterapevtik hususiyatga egaki, u ikki sevishtan qalblarni bir-biriga yaqinlashtiribgina qolmay, ularning har-birini darduxasrati, quvonchu-shodligi bilan hamohang tarzda yashashga o'rgatadi.

MUHOKAMA

Shu sababli ham nikoh salomatlikni saqlovchi va inson umrini uzaytiruvchi omil sifatida e'tirof etiladi. Nikohga yetuklikning oltinchi talabi xususiyati pedagogik yetuklik bo'lib, umuman oilaning tarbiyalovchilik roli, jumladan, farzand tarbiyasi masalalaridagi bilimdonlikni, oilaviy tarbiyaning o'ziga xosligi va bunda ota-onaning tarbiyalovchi missiyasi nimada ekanligi, ota-onalikning tarbiyalovchilik saviyasini oshirish yo'llari to'g'risida aniq bilim va tasavvurlarni nazarda tutadi.

Yoshlarning oilaviy tayyorgarlik muammolari ularning ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlari, ta'lim tizimidagi kamchiliklar va madaniy normaning o'zgarishi bilan bog'liq. Masalan, O'zbekistonda uy-joy narxining tez o'sishi (yillik 12%) yoshlarni nikohni kechiktirishga majbur qilmoqda. Shuningdek, maktablarda oilaviy hayotga oid bilimlar (gender mavzulari, moliyaviy savodxonlik) yetishmasligi psixologik tayyorgarliksizlikni keltirib chiqaradi.

XULOSA

Yoshlarning oilaviy hayotga tayyorligini oshirish uchun quyidagi choralar samarali bo'lishi mumkin:

Ta'lim tizimini takomillashtirish: Maktab va universitetlarda "Oila psixologiyasi", "Moliyaviy savodxonlik" kabi fanlarni joriy etish.

Davlat yordami: Yosh oilalar uchun arzon uy-joy loyihalari va soliq imtiyozlarini kengaytirish.

Madaniy targ'ibot: OAV va ijtimoiy tarmoqlar orqali oilaviy qadriyatlarni targ'ib qilish. Kelajakda turli mintaqalar (shahar/qishloq) uchun differensiallashtirilgan dasturlar ishlab chiqish talab etiladi.

Xulasa o'rnida oila qurayotgan yoshlarga oila qurishdan avval yoshlar oilaviy hayotga jinsiy, fuqarolik va huquqiy, ijtimoiy-iqtisodiy, ma'naviy va ahloqiy, tarbiyaviy, psixologik jihatdan ma'lum bir yetuklik darajasiga erishishlari kerakligini, yoshlarni oila qurishdan aniq bir maqsadi, ya'ni nikoh qurish motivi bo'lishi lozimligini inobatga olishlarini maslahat beramiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. "O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi" Toshkent "O'zbekiston"-1998 yil
2. "O'zbekiston Respublikasining Oila kodeksi" Toshkent "Adolat"-1998 yil
3. Karimova V. "Oila ma'rifati" Toshkent-2009 yil
4. Shoumarov G'.B. "Oila psixologiyasi" Toshkent "SHarq" -2008 yil
5. Karimova V. "Oilaviy hayot psixologiyasi" O'quv qo'llanma Toshkent-2006 yil
4. Mirziyoev.Sh.M (2021). "O'zbekiston Respublikasida boshqaruv tizimini yanada takomillashtirish va samarali rahbarlikni ta'minlash". O'zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy sayti.
5. Islomov.A (2020). "Rahbarlik qobiliyatlari va boshqaruvning samaradorligi". O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
6. Toshpo'latov.S (2022). "Davlat boshqaruvini rivojlantirishda rahbarlik qobiliyatlarining o'rni". O'zbekiston Xalqaro Universiteti nashriyoti.
7. Raxmonov.B (2020). "Rahbarlik sifatlari va boshqaruv tizimi: nazariya va amaliyot". Tashkent State University of Economics.

Akademic Journal of Educational Research (AJER) International scientific journal
Volume 2 Issue 2 February 2025 ajeruz.com

AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
international scientific journal
2-son

Nashr qilingan sana: 27.02.2025.
Shrift: "Times New Roman".

“ACADEMIC JOURNAL” MCHJ

Manzil: 700096, Toshkent shahri, Chilozor tumani, Bog‘iston ko‘chasi, 116/6.
www.ajeruz.com, info@ajeruz.com, +998950457172